

Király Kinga Júlia

MÉHEMNEK GYÜMÖLCSE

REGÉNYRÉSZLET

4.

Reggel kilenc óra volt, még az előző napinál is nagyobb rekkenőség, a lilaakác meg a babérrózsák, ezt Massáéktól hazafelé észlelte Mimma, másodszor is bimbózásnak indultak, a méhek fűrtökben zsongva várták, hogy kinyíljanak. A falu kihalt volt, a feketeingesek valamerre elbitangolhattak, tán Alvitóba vagy Gallinaróba, a helyiek olívát szüreteltek a határban. Abban az évben hamarabb érett be a termés, bővebb is volt, mint emberemlékezet óta bármikor. Dörzsölték is jó előre a markukat a parasztok, hogy mekkorát fognak kaszálni a feketepiacon. Ezerkilencszáznegyvenhárom július huszonötödike óta heti egy alkalommal – addig legfeljebb havonta – jöttek terményért Rómából a feketézők. Éhen fogunk veszni, panasztáltak, előbb kibombáznak, majd éhen veszejtenek; de azért készségesen megfizették azt az árat, amit a helyiek szabtak, pedig az hétről hétre emelkedett.

Mimma a behúzott spalettákat figyelte, sehol egy teremtet lélek, még a gyíkok és a macskák is eltűntek, csak a kabócák sísteregtek, hangjuk hol fel-erősödve, hol elhalkulva hullámozott, a csöndekben hallani lehetett a szajkók recsegését, mintha egy gramofon ontaná magából ég és föld dallamait.

A hirdetőoszlopokon a kijárási tilalom mellett ott díszelgett egy-egy család felhívása, egymástól elváló, nehéz rajzolatú betűkkel, vélhetően női kéz-írással toborozták az embereket, beleértve a jövevényeket. *Szüretre jelentkezni a Madonna del Carmine temploma előtt, pénzben vagy olajban fizetek.*

Szótlanul mentek Apussal egymás mellett, s amíg ő igyekezett elhessegetni az éjszaka foszlányait, a férfi fújtatott és zümmögött a feje fölött. Egy-egy eltévedt hang meglíbbentette a kontyából kibomlott semmi kis haját. Mimma két fejjel alacsonyabb volt nála, törékenynek látszott, ha együtt mutatkoztak, de magában szívós volt és erős, meg is tett mindent, hogy a teste ne hagyja cserben idő előtt.

– Nem hallgatnál el egy kicsit? – kérdezte óvatosan, a kontyát megigazítva, de Apus nem felelt; zümmögött tovább.

Pedig jólesett volna a csend. A sok záróbeszéd, hadüzenet és győzelmi induló után most a természet gondoskodott róla, hogy átadja magát a békességnek, átverje az érzékeit, és bátorságot gyűjtsön mindahhoz, amire elszánta magát. Szeretett volna tisztán látni, rendet rakni a láthatatlan és kimondatlan dolgok kupacában, amelyekről fellebbentette a fátylat a Massák szalonjában eltöltött éjszaka. Nem is fátyol, inkább szemfedő ez, gondolta Mimma, amit a nagy dolgok – a háború, a menekülés meg a rejtőzködés – szőttek össze, és ami az ő parányi életükre, erre a minden máshoz képest veszélytelen bújócskára idestova tíz éve borult. Úgy élünk alatta, mint a gyerekek. Apus eljátszogat a nyelvvel, mintha vér sose tapadt volna hozzá – vagy, ha tapadt is, beleszáradt a szemfedőn túli világ vérontásába –, én meg, és itt fennakadt egy pillanatra, szeretete volna, de sehogy sem tudta szabályos mondatokba foglalni az életét. Eltévedt szavak röpködtek a fejében, mint szürkületkor kirajzó denevérek; szárnyzuhogás, apró fogak csattogása, bogárpáncélok roppanása, csend és csend, majd kezdődött előlről az egész. Egy látszatéltre talán elegendők, ám mindarra, ami aznap éjszaka történt, édeskevés.

Zümm, zümm, Apus továbbra is szórakozottan, zsebre vágott kézzel döngicsélt fölötte, légzése rákapaszkodott lépteinek ritmusára, most már az orrán át, egyenletesen vette a levegőt. Hogyan tudná szóra bírni ezt az embert, mikor a szenttelenség, amit éveken át épített és védett kitarotán, a nyelvet is sarokba szorította, kiváltképp a kérdéseket. Mit mondjon, hogy bár a zümmögést abbahagyja, és lélegzethez juttassa kettejüket. Kérdezzen rá, durr-bele, mint valamikor régen, hogy mi volt ez a roham, miért csinál úgy, mintha minden a legnagyobb rendben volna, és főként: mi ez az összeborulás az idősebbik Gretével? Nevezzem esetleg Krätzchennek, vagy talál-tál azóta más nevet neki? Hogy süllyedhettünk idáig, mit tett velünk a bűntudat? De nem, ezt mégsem lehetett nekiszegezni, mert Apus bűntudata nélkül, nem kétséges, ő is a Strasser-fivérek sorsára jutott volna *azon* a szörnyű éjszakán.

Mimma fokozatosan gyűlölte meg Apus nyelvészkedését, pláne a névadást. Eleinte csillogó szemmel hallgatta, még nevetgélt is, amikor a férfi ünnepélyesen kijött hozzá a lugasba, kezében egy karaffa cseresznyés Controguerrával és két kristálypohárral, lehuppant vele átellenben, lehúzta a zokniját, majd a lábát Mimma ölébe tette, és a lábujjaival kaparászva követelte, hogy megdöngönyözze a talpát, megsimogassa a lábfejét. Mi lenne, ha a falubeli vénlányokat Dughagymának *hívánánk*, kérdezte egy ilyen alkalommal, és Mimma boldog volt, mert végre helyet kapott ebben a szertartásban

– erre utalt legalábbis az igeragozás –, mert a megkapaszkodás igényét vélte kihallani belőle, a hazaérkezést. Egy réteg áhítat, ha lehámlik róluk, mondta Apus hunyorogva, aztán még egy és még egy, s vele hámlik két-három másik réteg, az áhítathoz tapadó buta gög, a merevség, esetleg az álszemérem is, búgta előredőltében, és a tenyerébe vette, majd egymáshoz préselte a lábát dögönyöző Mimma melleit, meg még egy és még egy, suttogta tagoltan, a kéjsóvárság és a kiszámíthatóság édes-savanyú illúziója, itt egy pillanatra elengedte Mimmát, hogy mindjárt utána a mellbimbóit húzgálva irányítsa a dögönyözés ritmusát, a végén pedig csak porhanyó, fekete föld marad belőlük, fekete-fekete-fekete föld, mondta kiszáradt torokkal, azzal lerántotta a lugas gyepére, ráfeküdt, két térdét a földhöz nyomta, majd a fülébe hörögte: – A Dughagymák sose fognak kihajtani.

Ilyen és ehhez hasonló nyelvi lelemények gyakran végződtek ölelkezésben, de az évek során lemállott róluk a leleményt éljenző szenvedély, belezuhantak az unalomba, majd az émelygésbe, ami az undor körül ólálkodik.

Mimma mostanra a múlt hóhérvát látta Apusban, saját múltjának és közös jövőjüknek, azaz gyermekének gyilkosát. A nyelv tehet mindenről, arról is, hogy napról napra áthidalhatatlanabbnak érzi a köztük levő távolságot, önmagát pedig egyre szánalmasabbnak, amiért élete legnagyobb kihívásának a közelséget tartja, a hazaérkezést. Hogy én milyen ostoba voltam, ezt majdnem ki is mondta, de beharapta az ajkait. Tíz évvel korábban kellett volna, a müncheni patika kövén a vérben résen lenni, ahol a kérlelhetetlenség és atyai óvás arányosan adagolt elegyével ereszkedett le hozzá. Leereszkedett a mélybe, a véres halálfélelembe, de a szíve mindenestül odafönt maradt. Valódi meghittségre sose utalt semmi, a meghittség úgy általában hiányzott mindenhol, tán ezért is akarta annyira azt a gyereket. Apus kentaur-alkatából például – eleinte így is nevezte: Kiskentaur – eleve sugárzott valami mokány konokság, mintha nyelvészi ambícióival csakis azért hívalkodott volna, hogy eltussolja, milyen mélyről, tán az alfeléből vagy még lejjebbről, a földből származnak a cselekedetei. Igen, Mimmának olykor az volt a benyomása, hogy Apus az erejét a földből nyeri. A földből, ahol a robusztus lábát megveti, akárha egy réges-régi és göcsörtös olajfa volna, amelynek gyökerei oly erősen kapaszkodnak a talajba, hogy az ember legfeljebb fejszével ront neki, de semmiképp nem szavakkal.

Mit is mondhatna most neki. Őszintének lenni önmagához, pláne Apushoz, olyan kihívás volt, amihez elsősorban meghittség kellett volna, ő pedig egyre erőtlenebbnek érezte magát. A háború jelenlegi állásával különösen. A férfi még az érdeklődésben is veszélyt és támadási felületet látott,

ám amíg másokat modoros szelídséggel pöckölt odébb, mint a gyíkokat és macskákat, eltávolítva az illetőt abból a közelségből, ahol még felderenghetnének előtte életének rejtelmek. Mimmával, a férfi szavaival élve, „belesodródtak egy örvénybe”, amiből napokig nem tudtak kikecmeregni. Kapcsolatuk elején, ezerkilencszázharmincnégyben még nem lehetett megmondani, mi gerjesztette ezt az örvényt, olykor egyetlen szó elég volt hozzá, ők pedig hajlottak rá, hogy a szenvedély kitüremkedéseit lássák benne, amit mindjárt utána szenvedéllyel próbáltak – sikertelenül, persze – elsimítani.

Most azonban derengeni kezdtek a válaszok. Még mindig a via Palazzón jártak, alig pár száz métert tettek meg a Massa-villától, Mimma mégis úgy érezte, időtlen idők óta úton vannak, a némaság méri rájuk az időtlenséget, ezt használják ki a gondolatai. A Hold magasan volt még, ráérősen ült meg a látóhatáron, elcsócsált fánk egy azúr tányéron, dermedt vacsoramaradék. Eszébe jutott a sáfrányos derelye, szája sarkában ott volt még az égett disznósír íze, és kilelte a hideg. A Hold sáfrányos derelye képében az égnyi azúrból telepedett a gyomrába, ahonnan, akár egy filmkocka megsokszorozódása, felkúszott a testén, és elfészkelte magát a fejében is. Hideg, fogkocogtató Hold-kockák sorjáztak felfelé a gerince mentén, ugyanaz a zsírízű, elcsócsált Holdfánk minden egyes kockán, amiben – hogy is nem vette észre eddig? – volt valami Apus-szerű. Például az önmagáról sugallt kép átrajzolhatatlansága: az emberek ugyanolyannak látták, akárcsak a Holdat a gyerekek. Mimma mindig is szeretett volna Apushoz hasonló lenni, átrajzolhatatlan a világ szemében, de csak most döbrent rá, most, mikor a Holdfánkok fojtogatták, hogy Apushoz hasonlónak válni egyúttal Apus utánzását is jelenti, aki rendre elfordult tőle, mintha attól tartana, hogy valamit el akar venni tőle, ki akarja őt fosztani. Talán elféltette tőle közös vágyódásuk tárgyát, magát az elérhetetlenséget, amire ő is úgy ácsingózott, mint babérlevelek a fényre, ködre a hatalom. Az elérhetetlenségben – vagy, ahogy most, a hazaúton nevezte: az átrajzolhatatlanságban – Apus volt a minta, aki folyton ellenállt. Ellenállt az utánzásnak, és ettől még kérlelhetlenebbé vált. Ami még jobban felpizkálta Mimmát, immár nemcsak utánozni akarta, hanem magához ragadni, kizárólagos használatba venni az átrajzolhatatlanságot, ha csak kis időre is, de helyet cserélni Apussal ebben a versengésben, hadd legyen ő, akit a másik utánozni akar. De egy-egy indulatos replikánál többre nem futotta, a vágyódás pedig mindkét oldalon egyre nyomasztóbbá vált: Apus az őt utánzó Mimmát mímelte, majd fordítva, és megint fordítva. A szerepek folyton felcserélődtek, s mint a tükörképek feleseltek ebben a végletekig csiszolgotott játékban, ami egyre hasonlóbba tet-

te őket, de nem úgy, ahogy azt Mimma eleinte akarta, egyáltalán nem úgy. Az utánzásban lapító versengés csinált belőle Apushoz hasonló, amely a beszélgetéseinken eluralkodott. Az erőszakosság, amivel mindenáron magához ragadta volna az áhított dolgot, a kérlelhetetlenséget, átrajzolhatatlanságot; mindegy is, minek nevezzük, bosszankodott. A civódás utáni szenvedésben azonban, ám erről nem lehetett tudomása, valóban elérhetetlen volt. Leginkább a külvilág számára, amibe belemenekült. A nyelv tehet róla, egyes-egyedül a nyelv! Denevérszárnyak suhogása, csend és homály. Hiába vette ki a részét a jövevények támogatásában, az asszonyok vigasztalásában, kérvények és áthelyezések megfogalmazásában, a helyiek szemében a bolzanói Bernardi professzor felesége maradt. Az asszonyok elismerően, de semmiképp sem barátsággal viszonyultak hozzá, a férfiak számára pedig megszűnt asszonynak lenni: gyermektelen volt, és lassan láthatatlan a kora miatt. Egyetlenegy esetet leszámítva, senki nem nézett már rá vágyakozva. Mimma hovatovább gyűlölte a háborút. Hisz csak egy siheder, egy riadt garçon, mondta mindjárt az eset után, ezerkilencszáznegyvenkettő októberében Apusnak, aki előtt semmi nem maradt titokban, majd hűségét és szerelmét bizonygatva nevetést erőltetett magára, és nem ment el a *Carment* forgató stáb búcsúztatójára – ahogyan korábban a jövevények érkezésére sem –, pedig az egész falu kinn volt, eleinte ott mulatoztak az Európa kávéházban, aztán átmentek a Gaudiello-szállóra, hajnalig meg sem álltak, két rőf prosciutto meg egy hordó Montepulciano, Gaudiello ennyibe fájalta a tivornyát. A francia sihedernek, aki lőszerész volt, és Don José pisztolyait vitte-hozta a helyszínek között, vele ellentétben csöppet sem kellett nevetést erőltetnie magára, másnap reggel például, amikor a Gaudiello-hotel előtt beült a 42-es Renault Benzbe, a hátsó ülésen a gallinarói tanító hajdon lánya reszketett alábukva, hogy aztán a Via Appiára ráfordulva már jócskán felmelegedjen a bókoktól és forró érintésektől. Mimma a garçon tekintetét magába zárta, önmagát pedig a lugasba és Apusba. A gyászát vezeklésbe, és fordítva: a vezeklését gyászba fojtotta, napközben, akárcsak most a férje, zümmögött mosolyogva, éjjelente meg, ha felriadt a hideg lucsokra, amint a könnyei a bőrén át kerestek utat maguknak, kiment a kertbe, bele-sírt egy üres cukortartóba, és lefedte a piros-fehér pöttyös kendővel, amit a fiútól kapott. Addig sírt minden éjjel, mígnem úgy érezte, hogy végig tudja zümmögni a következő napot. A cukortartót közvetlenül a lugas szájánál, a pincejáró második lépcsőjén tartotta, hogy a gyásza meg a vezeklése szem előtt legyen, hogy emlékeztesse őt a sírásra, amit, mint valami hideglelésből születő égető szükségét, minden egyes éjjelen el kell végeznie.

Felkelt akkor is, amikor nagy sokára a tudomására jutott, hogy eltűnt a galinári tanító hajadon leánya; a gyászhoz és vezekléshez nehezen ugyan, de végül hozzákeverte a féltékenység, majd a lemondás könnyeit. Ez hozta el a szenvtelenséget számára, most viszont épp azon volt, hogy felrúgjon mindent, amiért annyit fáradozott. Egy telesírt cukortartót akart összetörni, a kerti dudvára lögyölni a könnyeit.

– Jó régen volt, hogy utoljára beszélgettünk mi ketten. Igaz, én sem kérdeztelek – szakadt ki belőle halkan. A szavakat idegen sorrendben használta, vállalva is értük a felelősséget, meg nem is.

De Apus szórakozott volt, elérhetetlenebb, mint bármikor, és ahogy a via Palazzóról befordultak a via Napolira, rázendített: „Tripoli, szerelmem partja, éretted szól most mézédés dalom, ágyúörgésben, csatazajban, éretted feszül a lobogóm. Kormányozd révbe büszke hajódat, hisz kedvező a szél, az idény. Tripoli, te bűbájos varázslat, zöld-fehér-pirosban tündöklő parti fény.”

Mimma hitetlenkedve nézett Apusra, tíz év alatt sose hallotta énekelni őt. A hangja bársonyos bariton volt, megült a via Napoli medrében, majd szétvetette a házakat, ám ahogy a sirokkó belekapott a lélegzetébe, távolodni kezdett a falu végébe, a szüretelők felé. Mimma elszabadult tincsei ide-oda ugráltak, a kontyából lassan semmi nem maradt, de őt ez láthatóan nem feszélyezte, kirobbant belőle a nevetés. Hisztérikusan rázkódott a teste, az ajka felett kicsapódott a lélegzete, parányi lélegzetcseppek keveredtek az izzadsággal – jaj, csak könnyek, csak azok ne keveredjenek hozzája! –, és mohón nyaldosta az ajkait.

Apus kérdőre vont tekintettel nézett rá, szája szögletében elmélyültek a gödrök, arcára kiült a régi, jól ismert grimasz. Aki nem ért meg engem, a figyelmemre sem érdemes.

– Furcsállom, hogy ez maradt meg benned. Az egész estéből éppen ez – próbálkozott Mimma újra, egyúttal a megvetésre is válaszul.

De Apus nem felelt, igaz, nem is énekelt tovább. A via Duomón önkéntelenül lelassítottak, perzselt a nap, a fáradságtól égett a szemük. Mimma arra gondolt, tán ezek a lomha, fullasztó percek épp azért telepednek közéjük, hogy ne kelljen kertelnie. Valamikor régről, a szenvtelenség előttről ott motoszkált benne a régi beszélgetéseiknek az emlékezete, az örvényt követő szenvedés, amivel magára maradt. A szíve zúgni kezdett, a Hold-kockák mind hangosabban peregtek, s mielőtt úgy érezhette volna, hogy a filmmel együtt menten megszakad a szíve is, beléhasított a felismerés. Ettől egy pillanatra tényleg kiszállt belőle az élet, szünetet tartott, mint a 42-es Renault

Benz motorja, amikor a lőszerésszel felkapaszkodtak a montecassinói kolostorhoz. Szünnap volt éppen, Don José magánéleti problémái miatt kellett leállni, a Carment alakító Viviane Romance is velük akart menni, de Lucia Baccari, a fodrász rábeszélte egy kiadós hajpakolásra – szurokfüvet, szederlevelet és galajt sajtolok össze abruzzói olívával, érintse meg a hajamat, művésznő drága, és élete végéig sajnálni fogja, hogy elburrogott Montecassinóba! –, úgyhogy a színésznő inkább otthon maradt. Odafönről, a Monte Cassino legtetetjéről kerek egész volt a világ. Mimmának nem hiányzott a nyelv, ami ezt kifejezhette volna, belekapaszkodott a fiú karjába, és belebámult a sarjüzöld hegymagasba. Óvakodott attól, hogy lejjebb nézzen, tartott a fiú kezétől, a gyulladt körömágytól, rettegett, hogy beszélhetnékje támad az undortól. Apusnak szép keze volt, jólesett megfogni, a fiút csak csuklóig tartotta számon, de a hallgatása sarjüzöld volt, míg az Apusé sötét és fullasztó, mint a tengerfenék. Már ott, a montecassinói hegymagasban derengett a különbség, ami a szenvedést okozta, de csak a vicolo Nardone torkolatánál vált egyértelművé, hogy míg Apus a gondolatai kifejezésére használta a nyelvet, ő a gondolatait rejtette el vele.

Vajon tud-e változtatni ezen?

Messziről kezdte, mintha Apus közönsége volna, egy távoli, tetszőleges idegen a tömegből. Egy vak ember, akinek kellőképp szelíd a hangja, hogy a közelébe férközve megérkezessen. Behunyta a szemét, a nap áttört a belső sötétségben, élénkzöld és vörös foltok vetültek odabenn a szemhéjára, a Hold-fánkok eltűntek teljesen, s ahogy a lába a térkövek illesztését követte, megragadta Apus kezét.

– Alois! – mondta egészen halkán, hosszú ideje először nevének nevezve a férfit – Én nem látom magunkat.

– Senki nem látja, Schatzi – mindig így hívta, kincsemnek, ha maguk között voltak. – És jobb is így.

– Jobb – felelte Mimma. – Jobb – ismételte meg, majd mély levegőt vett. – De egyszer vége lesz ennek a rejtőzködésnek, és tudnom kell, hogy nekünk, kettőnknek mennyi időnk maradt.

– Most azt várod tőlem, hogy garanciát vállaljak magunkért? Hogy egyedül én vállaljak garanciát?

– Nem, dehogy!

– Pedig azt várod! Nem is várod, követeled, hogy kimondjam.

– Annyi mindenről lemondtam, Alois. A gyerekről, magamról, miattad. Miért követelnék most tőled bármit is?

– Miattam? Miattam mondtál volna le? Együtt akartunk maradni, és ez volt az ára. Magad miatt tetted, ne akard elmaszatolni a felelősségedet.

– Mert különben hová mehettem volna? Kivel?

– Ott volt a lőszerész. Az csinált volna gyereket neked. Erre vágytál, egy trubadúrra, nem igaz?

– Alois, kérlek!

– Azt hiszed, nem tudom, hogy hónapokig sírtál utána?

– A gyerek miatt sírtam. Kezdett kimaradni a vérzésem. De érdekelt ez bárkit, főleg téged, Alois?

Apus szemhéja duzzadni kezdett, mint régen. Mint a müncheni patika véres, hideg kövén, amikor szó szerint belebotlott a szőnyegbe csavarodott Mimmába, és a látványtól visszarettenve eldobta a pisztolyát. Apusnak a szemhéjában gyűltek meg az érzelmei, de onnan kijjebb sose jöttek, Mimma a duzzadt szemhéjából mindjárt tudta, hogy a férfit lefegyverezheti.

– Hát nem érted? Nem érted, hogy szorongok én is: te érted, magunkért? Miért kell így beszélni? Miért *így* kell beszélni velem? – mondta Apus, a hangjában ezúttal nem volt számonkérés vagy felháborodás.

– Mert tudni szeretném, hogy mit ábrázolunk mi ketten, Alois.

– Hogy mit ábrázolunk? Mit kéne ábrázolnunk? Szeretnek minket, beilleszkedtünk, bejáratosak vagyunk a legmagasabb körökbe. De neked semmi nem elég.

– Nem erről van szó.

– Akkor miről?

– Érzem az időt, Alois. És nem látom, ami előttünk áll. Régebben nem beszélgettél mással, nem ültél el mellőlem soha.

– Hiszen te féltékeny vagy!

– Tévedsz. Te féltél mindentől és mindenkitől, most meg... Nézz magadra! – Mimma porolni kezdte Apus ballonját.

-- Most meg mi? – a férfi odébb ugrott, elrántotta a kezét. – Féltékeny vagy. Egy karvalylábú zsidóra. Egy... egy lárvaarcú zsidó vénasszonyra! Képes vagy ezt feltételezni rólam, és még tőlem várod, hogy kimondjam: veled akarom leélni az életem?

Nem fogsz te engem odébb pöckölni, mint egy macskát vagy gyíkot, macskolta meg magát Mimma, de nem mondta ki; szótlánul mentek tovább. Az út hátralevő részében csak a fehér márványteknőket látta, és márványszerűnek érezte magát.

– Nem féltelek én téged, erősebb vagy, mintsem gondolnád! – mondta Apus ásítózva, mikor a házuk elé értek, s mielőtt becsukta volna a bejárati

ajtót maga mögött, óvatosan kilesett az utcára. Aztán elfordította a kulcsot a zárban, ballonját komótosan vállára akasztotta, és Mimmához fordult:

– *Tovább* mész majd, bármi jöjjön ezután... – és ásított egyet ismét, tágra meredt szemmel, mintha némán csuklana. – Pardon! – kapta a szája elé a kezét, ujjaival finoman megütögetve az ajkait.

– *Tovább?* Hova *tovább?* – támadt neki Mimma még ott, az előszobában, de kijózanította a saját rikácsolása, és elhallgatott. Hogy pontosan mi hívta elő a régi kétségbeesést, Apus hanghordozása vagy a kaján ásítás, netán az elegánsnak szánt, valójában modoros mozdulat, amivel az ásítást nem-hogy elrejtette volna, de egyenesen túlhangsúlyozta, egyszer s mindenkorra a szívébe égetve a közönyét, nem tudta volna megmondani. Egy-egy ilyen mozdulat, amivel Apus kimenekült bizonyos helyzetekből, oly nyilvánvaló gesztusa volt a lekicsinylésnek, amivel Mimma Bernardi nem tudott mit kezdeni. Megegett már, hogy ökölrel vagy egy vaskos lexikonnal rontott neki.

– Vonzóbb vagy, amikor legyőzöd a gyengeségedet. Magad miatt is fontos, hogy legyőzzed, nemcsak kettőnk miatt – felelte Apus szárazon, majd bezárkózott a dolgozószobájába.

– Nyisd ki! – kopogott Mimma. – Kérlek, Alois, nyisd ki!

De odabentről csak ágyneműsuhogás hallatszott, papírneszezés. Tenyerét és arcát az intarziás, hűvös ajtólapnak nyomta, és hallgatózott. Most elfézkeli magát az ágyban, hátát a falnak veti, most a párnájára teríti a naplót – betéve tudta, s hangtalanul lehelte a sorrendet az ajtólapra –, most a tollát belemártja a fekete tintába, és a szikár betűk, mint bazaltból faragott fekete katonák, masíroznak a lap egyik szélétől a másikig, aztán új sorba dezertálnak, új oldalra, új füzetbe; amíg nyelv van, mindig lesz a harctérhez hadüzenet.

S miközben Apus tollának sercegését hallgatta, belebizsergett a felismerésbe, hogy mennyire vágyik a férfi közelségére. Szeretett volna mellette ülni, a talpát dögönyözni, lábujjainak nyomni a melleit, majd az ablakon kirévedni, mintha a kinti világ mindaddig elragadta volna, míg Apus kikeresi a felolvasásra szánt részletet. Gyűlölte a gyengeségét, amit ez a furcsa éjszaka és a fáradtság hozott ki belőle, de még inkább gyűlölte a szenvtelenségén eluralkodó kíváncsiságát. Életében először érzett kísértést arra, hogy ne érje be a részletekkel, elolvasson mindent, amit Apus összeírt az évek alatt. Hiszen éppen csak annyit ismert belőle, amennyit körültekintően a férfi porciózott ki neki. Megemlíti-e a vad spárgát, a két Grete halotti maszkját, a Duce beszédeit, találgatta, és ahogy az éjszaka foszlányai után kutatott,

úgy erősödött benne az érzés, hogy el kell hagynia ezt az embert, akit Apusnak szólít évek óta, el kell hagynia mielőbb.

Hallotta a horkantásait, sóhajként szakadtak ki belőle, s hogy vajon az időt fájlalja-e, amit az álmoság, tehát a saját teste ragad el tőle, vagy pedig a barna füzetbe feljegyzett dolgok zaklatják fel annyira, hogy álmában is sóhajtozik, azt Mimma Bernardi nem tudta eldönteni. Az viszont, hogy fogta magát és elaludt egy ilyen éjszaka után, egyáltalán nem lepte meg. Apusnak prima alvókája volt, ezt ő maga mondta, sose látta rágódni a múlton vagy a jövő miatt. A vitáikban már-már bódult elragadtatással vett részt, akár egy hitszónokot, az isteni láng éltette, ám a láng ellobbanásával – amelynek isteni eredete egyben a kiszámíthatatlanságot is jelentette – összeesett. Most pedig alszom egyet, mondta ilyenkor, és percekben belül el is aludt.

Mimma állt még egy darabig az ajtóhoz simulva, a feltoluló szavak reszelték a torkát, nagyokat nyelt, hogy visszacsússzanak. Az intarziákon testes, gülüszemű puttók trombitáltak égi páfrányok között, az illesztéseknél az elvékonyodó levelek kitüremkedtek, a réseket olcsó gyantával töltötték ki, félig azt is kipergette már a szű. A házban a legtöbb bútort a Coccuzzo család nagyobbik fia, Giuseppe készítette, aki Nápoly mellé húzódott vissza, szarok én a kurva pátriára, magasról szarok reája, mondta ezerkilencszázharmincöt szeptemberében, amikor az eritreai bevetések elől elszökve a kulcsot a kezükbe nyomta, s Mimma csak később fedezte fel, hogy Loreto Cocuzzo, Giuseppe apja is hasonlókát írt az isonzói naplójában bő harminc évvel korábban. Ha meghalok, állt a naplóban közvetlenül azután, hogy mindennek lehordja a felettéseit, akik rendre kicenzúrázták az anyjának küldött levelét, utolsó szavaim ezek legyenek: Szarok a ribanc szülőházára, amely ötvenöt likas centessimire taksálta az életemet. Máskülönben a vidék csak úgy ontotta magából a jobbnál jobb asztalosokat és kőfaragókat, akik szintűgy katonaszökevények voltak – ezért is van annyi Dughagyma erre, mondogatta Apus –, és akik gyűlölték a Ducét, a pátria fogalmát meg a háborút. Bezzeg. Nekik sikerült *tovább* menniük.

Hova *tovább*, hova *tovább*, nézett most vissza rá az egyik gülüszemű puttó a saját kérdését nekiszegezve, és Mimma rádöbben, hogy ez a *tovább* is csak egy újabb nyelvészeti lelemény a távoli megnevezhetetlenre, a térből kilógó történésekre, ami legalább olyan praktikus volt, mint a helyieknek a vadspárga ínség idején. Ha az ember kimondta, csak a szemmel felfogható távolságokat látta: a reggeli derengésben a Középső-Appenninnek a bérckoszorúját, a Monte Pizzutót meg a Forca D'Acerát. Minden más, ami azon túl történt – a hegyen túl, Rómában, a Republicában, a maradék Európá-

ban és *tovább* –, nem volt több holmi mendemondánál, ami bőven elfért a gallinarói plébánostól kapott kölcsönrádióban, azt hozták át a rekettyésen, s vonultak fel vele a Vurga-tanyára, csütörtökönként. *Al di là*. Így hívták a faluban – *odaátnak* – a hegyen túli világot. *Al di là*, mondták trillázva, s ugyanígy nevezték a háborút is meg a rádiót. Ám épp azért, mert az *al di là* elfért egy ekkorka dobozban, amely a világot a térből kiszakította, egyúttal megfosztotta a jelentésétől is. Az *al di là* üres trilla volt csak, dallamos halandzsa, s mint ilyen, értelmezhetetlen. Az emberek meghallgatták, amit a dobozában mondtak, de úgy kezelték, mint a mendemondákat, és mindjárt másnapra igyekeztek elfelejteni.

Mimma mostanra érte utol a gondolatait. A nyelvek, amelyeken beszélt, kiváltak a sötét homályból, és elhajtották a denevéreket. Ellépett az ajtótól, majd úgy, ahogy volt, a petrolkék felöltőjében, leült a barna bársonyfotelbe, a háttámla mögül elővette a noteszét, és írni kezdett. Csöppet sem furcsállotta, hogy milyen könnyen szakad ki belőle, ami oly nehezen állt össze a hazaúton: pár száz méteren lezajlott az elmúlt tíz év története. Visszaolvasta, amit írt, aztán kitépett egy lapot a füzetből, és néhány sorban összefoglalta mindazt, amire jutott. A lapot összehajtogatta, elsétált Apus dolgozószobájához, és anélkül, hogy hallgatózni akart volna, beszúrta az ajtórésbe. Azzal visszament a fotelhoz, a felöltőjét magára terítette, és két horkantásnak tűnő sóhajt követően álomba merült. Az utolsó gondolata a szív könnyűsége és a prima alvóka körül járhatott; érteni vélte Alois Strassert, vagyis Apust.

Dörömbölésre ébredt. Kint alkonyodott már, világosabb volt a szokásosnál, noha eső reszelt a párkányokon. Letörölte nyálát a felöltő gallérjáról, kikászálódott a barna bársonyfotelből, és elindult a bejárat felé. Apus dolgozószobája előtt még ott volt az összehajtogatott papír; olvasatlanul. Az ajtólapon a puttót övező páfrányokon, ahová az arcát odanyomta, ragacsos maszat. Sírtam is, idézte fel Mimma, nyámnyila lettem, és érzелgős. A bejárat ajtó felső ablakán árnyak vetültek a szűk előszobába, reszkettek az eső huzaljai.

– Nyisd ki, Mimma! – sziszegte valaki odakintről. – Bajban vagyok!

Mimma kinyitotta az ajtót, a lemenő nap a Monte Pizzuto nyergén megtörve belehasított a szemébe, az ajtó előtt azonban esőfüggöny táncolt a szélben, a tramontana ismét üldözőbe vette a sirokkót.

Lucia Baccari merő csatában állt előtte, a szája véres volt, hiányoztak elől a fogai.

– Uramisten, mi történt?

– Kaptam a pofámba, nem nagy ügy.
– Hadd lássam! – lépett közelebb Mimma, és tenyerébe vette a lány arcát.
– Hadd el, na! Nem ezért gyöttem! – tolta el Lucia a kezét. Majd ki-nyúlt oldalra, a vicolo Nardone meredek lejtője felé, a fal mentén tapoga-tózva, mintha keresne valamit.

Mimma bágyadtan követte a szemével, tán Massáék küldték fel a teg-napi vacsoramaradékot, a gyomra mindjárt morajlani kezdett a sáfrányos de-relye gondolatára, de Lucia egy fekete kupacot húzott elő, akárha a falból vagy az utca kövéből, egy emberszerű fekete kupacot.

– Ó itt Margherita. Margherita Abbamagal – mondta. – El kell búj-tatnod őt.

– Jóstét! – köszönt rá érces-rekedten a kupac, az alkonyatban mindössze sziluettnek látszott, fényesfekete sziluettnek, asszonyoknak semmiképp. Mimma elfojtott egy sikolyt.

– Csak néhány nap, amíg felviszem a Vurgára.

– Miért nem most viszed fel?

– Nem lehet. Megjöttek a németek.

– Kik? – Mimma sose gondolta volna, hogy ez a szó, a *németek* ilyen hatással lesz rá egyszer, tíz esztendeje minden gyökeret és kapaszkodót el-vágott, abruzzóinak akarta érezni magát.

– Mennem kell. Beálltunk *nekik* mosónőnek – mondta Lucia, és sietve betuszkolta az ajtón Margherita Abbamagalt.

– Kik? – ismételte meg Mimma, ezúttal halkán, gépiesen, és az ajtó-félfának dőlve utat nyitott a fekete jövevény előtt.

– A mama meg én.